

УДК 351.853-027.21/.22

*С. В. Сухенко,
аспірант, Національна академія державного управління
при Президентові України, м. Київ*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*S. V. Sukhenko
Postgraduate student, the National Academy of Public Administration
under the President of Ukraine, Kyiv*

LEGAL PROVISION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF CULTURAL HERITAGE PROTECTION: CURRENT STATUS AND PROSPECTS

У статті здійснено аналіз правового забезпечення державного управління у сфері охорони культурної спадщини, через основні положення нормативно-правових актів розкрито реалізацію функцій державного управління з організації, регулювання, контролю і нагляду, планування, обліку, фінансування у зазначеній сфері. Обґрунтовано необхідність удосконалення правових основ державного управління у сфері культурної спадщини, що є передумовою підвищення рівня ефективної діяльності органів влади у цьому напрямку. Окреслено шляхи оптимізації та раціоналізації нормативно-правового забезпечення діяльності щодо охорони та збереження історичних пам'яток, інших об'єктів, що становлять культурну цінність, з метою його гармонізації з сучасними підходами, які регламентовані стандартами світової практики. Наведено огляд ініціатив та відповідних напрацювань, що здійснюються у зазначеному напрямку.

The article analyzes the legal provision of public administration in the sphere of cultural heritage protection, the realization of the public administration functions of organization, regulation, control and supervision, planning, accounting, financing in this area is disclosed through the main of legal acts. The necessity to improving of public administration legal foundations in the field of cultural heritage is substantiated, which is a prerequisite for raising the level of authorities' effective activity in this direction. The ways of optimization and rationalization of the normative and legal provision for activities, related to the protection and preservation of historical monuments and other objects of cultural value, are outlined with the aim of its harmonization with modern approaches, which are regulated by the standards of world practice. An overview of the initiatives and related developments in the indicated direction is given in the article.

Ключові слова: державне управління; правове забезпечення; охорона культурної спадщини.

Key words: public administration; legal provision; cultural heritage protection.

Постановка проблеми.

Культурна спадщина – це фундамент, на якому стоїть національна культура, джерело зростання і духовного розвитку українського народу, національної свідомості. Найважливіше завдання суспільства, кожної цивілізованої держави проявляється у ефективному збереженні, відновленні та відповідному використанні культурної спадщини, тому воно потребує наукового обґрунтування механізмів його реалізації та аналізу раціональних взаємозв'язків між різними громадянськими інститутами. Відповідно виникають і функції державного менеджменту, які відображаються у низці нормативно-правових актів, що є підґрунтям для здійснення діяльності державними органами у галузі охорони культурної спадщини. Правові основи суспільних відносин у цій сфері як об'єкта державного управління в цілому характеризуються повнотою та системністю, однак, в той же час потребують подальшого удосконалення, як необхідної передумови підвищення рівня ефективної діяльності органів влади.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Наукові дослідження сфери охорони культурної спадщини стосуються переважно загальних культурологічних питань, а також правового регулювання охорони культурної спадщини, зокрема, можна назвати роботи таких авторів, І. Пивовар, О. Титова, Т. Курило, О. Принь, О. Усенко та ін. Однак малодослідженим залишається питання правового забезпечення державного управління охорони культурної спадщини в Україні з урахуванням потреби у взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також дотримання Україною міжнародних стандартів у пам'яткоохоронній сфері, що й зумовлює актуальність статті.

Метою статті є аналіз правового забезпечення державного управління у сфері охорони культурної спадщини, виявлення проблемних питань та визначення шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу.

Належне правове забезпечення д створює підґрунтя для ефективної реалізації функцій державного управління у сфері охорони культурної спадщини.

Основою становлення та розвитку правового забезпечення державного управління у сфері охорони культурної спадщини стала норма Конституції України 1996 року, яка закріпила положення, що культурна спадщина охороняється законом; держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність; кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки [2]. За роки незалежності прийнято понад 200 законів і підзаконних актів, які регулюють питання охорони культурної спадщини. Серед них провідне місце займають закони України, які містять спеціальні норми саме щодо охорони культурної спадщини, а тому числі регулюють і управлінські відносини у зазначеній сфері: «Про музеї та музейну справу» (1995 р.), «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.; зі змінами і доповненнями), «Про охорону археологічної спадщини» (2004 р.), Закон України «Про культуру» (2010 р.) та ін. Окремі правові норми, що стосуються державного управління у сфері охорони культурної спадщини містять інші законодавчі акти, що регулюють більш широке коло суспільних відносин: Кримінальний Кодекс України, Земельний Кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення тощо. Так, останній передбачає санкції у вигляді накладення штрафу, в тому числі, за порушення режиму використання пам'ятки культурної спадщини, проведення ремонтних, реставраційних, реабілітаційних робіт на пам'ятці культурної спадщини, здійснення написів, позначок на ній та її території, в охоронній зоні без письмового дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини, а також за невиконання законних вимог посадових осіб органів охорони культурної спадщини щодо усунення таких порушень тощо [1].

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» 1997 року передбачено делегування відповідним місцевим адміністраціям повноважень районних, обласних рад щодо внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення об'єктів, що мають історичну та культурну цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом [15]. Законом України «Про місцеві державні адміністрації», ухваленого 9 квітня 1999 року передбачається закріплення державного нагляду за об'єктами культурно-історичної спадщини, організацією охоронних заходів, реставрацією архітектурних, містобудівних пам'яток, а також пам'яток палацово-паркового та історико-культурного ландшафтного мистецтва на відповідній території.

Центральним елементом у системі законодавства України, що регулює сферу охорони культурної спадщини став Закон України «Про охорону культурної спадщини», прийнятий Верховною Радою України у 2000 р. [16], став. Він виступає актом, яким здійснено кодифікацію усіх існуючих актів, наявних на момент його підписання та, відповідно який врегулював питання щодо правових, організаційних, соціальних та економічних відносин, які виникали у контексті пам'яткоохоронної діяльності.

Цим Законом узагальнено надбаний попереднього досвіду пам'яткоохоронної діяльності та одночасно інтегровано сукупність принципів та рекомендацій, задекларованих у міжнародній документації. Окремим розділом регламентовано специфіку управління у сфері охорони культурної спадщини, державну реєстрацію культурних пам'яток, порядок отримання прав власності на об'єкти культурної спадщини, визначено заходи щодо консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та інтегрування об'єктів, встановлено низку гарантій щодо невикористання об'єктів культурної спадщини, встановлення зон охорони пам'яток, регулювання забудови та інших [3, с. 79].

Здійснюючи організуючий і розпорядчий вплив на об'єкти управління шляхом використання певних повноважень у сфері охорони культурної спадщини держава реалізує практично всі функції державного

управління – організації, прогнозування, планування, регулювання, координації, контролю тощо. Правовою основою для визначення таких функцій стали норми Основ законодавства України про культуру, якими встановлювався обов'язок держави в особі її органів влади і управління дбати про збереження і використання культурних цінностей, що знаходяться на території України чи за її межами; забезпечувати охорону пам'яток історії та культури України, захист історичного середовища, схоронність музейного, бібліотечного і архівного фондів [5].

На сьогодні, як щодо функцій державного управління, так і організаційної структури державного управління у сфері охорони культурної спадщини таким законодавчим актом є Закон України «Про культуру» від 14 грудня 2010 року [14]. Окрім того, на законодавчому рівні визначено порядок утворення органів охорони культурної спадщини, їх повноваження, форми та методи їх діяльності, порядок здійснення нагляду та контролю у цій сфері, залучення фахівців та населення до охорони культурної спадщини, фінансування охорони культурної спадщини, а також відповідальність за порушення законодавства про охорону культурної спадщини, порядок застосування фінансових санкцій та інше [16].

Предметом регулювання урядових актів у сфері охорони культурної спадщини є конкретизація компетенцій та повноважень органів охорони культурної спадщини задля реалізації їх функцій державного управління. Зокрема, положенням про Міністерство культури, визначено, що Мінкультури, як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини, відповідно до покладених на нього завдань, здійснює нормативно-правове регулювання у зазначеній сфері, визначає перспективи та пріоритетні напрямки розвитку (тобто, прямо закріплено функції регулювання, прогнозування і планування) [10].

Реалізація контрольної функції передбачає закріплення компетенції щодо організації розпорядницької роботи у сфері охорони культурних пам'яток, завершення робіт на об'єктах культурної спадщини, на території їх розміщення та в зоні охоронної діяльності, нагляд за процесом виконання дослідницьких проєктів, консервацію, реабілітацію, реставрацію, ремонт об'єктів, координацію та контроль за процесом паспортизації нерухомих культурних пам'яток та інше. Важливою передумовою ефективного контролю є облік об'єктів культурної спадщини. Основним критерієм відбору пам'яток повинно бути їх значення для розкриття вирішальних етапів історичного, соціально-економічного, політичного та культурного розвитку України та її регіонів. Тому однією із найважливіших ланок державної системи охорони культурної спадщини є облік пам'яток, який у різний час регламентувався низкою урядових постанов; сьогодні порядок надання об'єктам статусу пам'яток регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1760 «Про затвердження порядку визначення категорій пам'яток для занесення охорони культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» [9].

Що стосується організаційної функції, то вона передбачає державний реєстр об'єктів нерухомої спадщини, внесення пам'яток культури до реєстраційного переліку, подання пропозицій у сфері наділення об'єкта грифом національного значення, формування Списку історичних населених місць України та шляхів його вдосконалення, прийняття норм та нормативів, підбір методології та принципів дослідних робіт, регламентацію обліку, встановлення меж та режиму використання об'єктів культурної спадщини, видачу свідоцтв, які підтверджують реєстрацію культурних пам'яток та інше.

У свою чергу регулятивна та координуюча функції передбачають заходи з відчуження майна або надання права володіння, принципів використання та управління пам'ятками культурної спадщини. Загальні правові, фінансові та організаційні засади щодо пам'яткоохоронної діяльності в Україні більш детально представлені у ряді відповідних постанов та наказів, прийнятих виконавчими органами.

На сьогодні Кабінетом Міністрів України схвалена «Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ», цілями якої є удосконалення політики у сфері захисту культурної спадщини, у зв'язку з необхідністю передачі частини державних повноважень на місцевий рівень та посилення відповідальності місцевих органів влади у сфері охорони культурної спадщини [17]. Задля цього було передбачено розробити проєкти Законів України «Про археологічну спадщину», «Про захист культурної спадщини», «Про нематеріальну культурну спадщину» та внести зміни до Закону України «Про культуру».

Згідно з «Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року» [4], та з метою підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів у контексті раціонального використання, збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій передбачається реалізація, в тому числі, таких операційних цілей як забезпечення у регіонах доступності до культурної та природної спадщини, залучення інвестицій у створення електронних каталогів пам'яток історії та монументального мистецтва, архітектури, археології, застосування об'єктів культурної спадщини для провадження туристичної діяльності.

Проте, слід зауважити, що реалізація даного завдання потребує залучення громадськості та об'єднання її зусиль з органами державної влади. Зокрема, про необхідність активізації громадян йдеться і в Указі Президента України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [7], постанові Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

Серед важливих урядових постанов у сфері охорони культурної спадщини варто назвати Постанову Кабінету Міністрів України від 26 липня 2002 р. № 878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» [12], а також від 13 березня 2002 р. № 318 «Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на

території історичних ареалів населених місць» [11], «Про затвердження методики грошової оцінки пам'яток» (від 26 вересня 2002 р. № 1447) [8], «Про затвердження Типового положення про адміністрацію історико-культурного заповідника» (від 26 червня 2013 р. № 452) [13] та ін.

07 жовтня 2015 р. Міністерством культури України було представлено нову Концепцію реформи у сфері нерухокої культурної спадщини [6], яка передбачає децентралізацію, дерегуляцію, прозорість адміністрування, запровадження норм прямої дії у сфері нерухокої культурної спадщини, а також посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за пошкодження та руйнування пам'яток. У Концепції пропонується, в тому числі:

- скасувати 70% усіх дозволів та погоджень, уникнути їх дублювання, запровадити відкритий моніторинг розгляду звернень щодо надання дозвільних документів та адміністративних послуг, передати максимально на місцевий рівень повноваження щодо їх видачі;

- наповнити законодавство нормами прямої дії, привести його у відповідність до вимог регуляторного законодавства, встановити вимоги до документів, виключний перелік підстав для відмови тощо,

- спростити та децентралізувати процедуру занесення об'єктів до Державного реєстру нерухоких пам'яток, впровадити загальнодоступний електронний Реєстр усіх нерухоких пам'яток України,

- спростити процедури укладання охоронних договорів, передбачити посилення адміністративної і кримінальної відповідальності за порушення пам'яткоохоронного законодавства, створити на законодавчому рівні ефективні інструменти для негайного припинення виявлених порушень.

Заплановано внести законодавчі ініціативи, які включатимуть проектування нового Закону «Про охорону і збереження нерухокої культурної спадщини», внесення змін до Земельного кодексу України, Закону України «Про охорону археологічної спадщини», Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», Закону України «Про архітектурну діяльність», Закону України «Про рекламу» тощо [6].

З 2014 року ведеться робота над проектом Закону України «Про охорону і збереження нерухокої культурної спадщини», який регулюватиме правові, організаційні, економічні, соціальні й науково-технічні засади діяльності щодо охорони, збереження, раціонального використання та активного включення у суспільне життя нерухокої культурної спадщини, захисту історично успадкованого характеру середовища історичних населених місць, а також щодо всебічної підтримки й захисту прав суб'єктів цієї діяльності [6].

Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що правове забезпечення державного управління у сфері охорони культурної спадщини в Україні в цілому характеризується повнотою та системністю та має комплексний характер. Однак, в той же час правові засади державного управління у сфері охорони культурної спадщини потребують подальшого удосконалення, як необхідної передумови підвищення рівня ефективності органів влади. В Україні немає єдиного закону, який би регулював усі аспекти суспільних відносин у сфері охорони культурної спадщини. Окрім базового Закону «Про охорону культурної спадщини», зазначені відносини регулюються різними законодавчими і підзаконними актами. Відповідно, значна кількість нормативно-правових актів не узгоджується між собою, що ускладнює процес реалізації функцій державного управління у цій сфері.

Висновки. Нормативно-правове забезпечення державного управління охороною культурної спадщини виступає в якості основного інструменту, яким регламентується культуроохоронна діяльність. В той же час пошук шляхів оптимізації та раціоналізації правового забезпечення державного регулюючого впливу у сфері охорони культурної спадщини вимагає нових підходів до подолання прогалів у чинному законодавстві та низці нормативно-правових актів. З огляду на це, слід розробити та прийняти відповідні концепції та програми, уточнити завдання та функції суб'єктів пам'яткоохоронних відносин, на законодавчому рівні врегулювати суспільну та благодійну діяльність, проаналізувати та гармонізувати чинне законодавство з сучасними підходами, що регламентовані документами ЮНЕСКО, ІКОМОС, рішеннями Ради Європи задля відповідності їм законодавчих норм, якими регулюється державно-управлінська та громадська взаємодія у контексті охорони культурної спадщини.

Список літератури.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
2. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. - 1996. - № 30. С. 141.
3. Курило Т. В. Становлення і розвиток законодавства про охорону культурної спадщини в Україні : історико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Т. В. Курило- Львів, 2003. - 202 с.
4. Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://ispn.kievcity.gov.ua/FullInfo.aspx?ID=128>
5. Основи законодавства України про культуру Закон України від 14.02.1992 № 2117-ХІІ [Втрапив чинність] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2117-12>
6. Офіційний сайт Міністерства культури України / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/control>
7. Пивовар І. В. До проблеми визначення поняття «культурні цінності» (філософський аспект) / І. В. Пивовар // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права : матеріали ІІ Всеукр. наук.-

теорет. конф., (Київ, 31 січ. 2009 р.). - К. : Нац. ун-т внутріш. справ, 2009. - 284 с.

8. Про затвердження методики грошової оцінки пам'яток: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 верес. 2002 № 1447. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-2002-%D0%BF>

9. Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1992 № 466 / [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/616-2011-%D0%BF>

10. Про затвердження Положення про Міністерство культури України. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 № 495. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/495-2014-%D0%BF>

11. Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 13 берез. 2002 р. № 318. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/318-2002-%D0%B>

12. Про затвердження Списку історичних населених місць України [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 26 лип. 2001 р. № 878. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF>

13. Про затвердження Типового положення про адміністрацію історико-культурного заповідника: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 черв. 2013 р. № 452 / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>

14. Про культуру : Закон України від 14 груд. 2010 р. № 2778-VI // Відом. Верхов. Ради України. - 2011. - № 24. - С. 168.

15. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97>

16. Про охорону культурної спадщини [Електронний ресурс] : Закон України від 8 черв. 2000 р. № 1805-III. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>

17. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури - стратегії реформ [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 лютого 2016 р. № 119-р - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80>

18. Усенко О. В. Державно-правове регулювання відносин у сфері охорони культурної спадщини : дис.... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07/Усенко О. В. - К., 2011. -238 с.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1984), The Law of Ukraine “de of Ukraine on Administrative Offenses”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine “Constitution of Ukraine”, *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy*, vol 30, p. 141.

3. Kurylo, T. V. (2003), “Formation and development of legislation on the protection of cultural heritage in Ukraine: historical and legal research”, Abstract of Ph.D. dissertation, 12.00.01, Lviv, Ukraine, p. 202.

4. Research Institute of Observation Researches, [Online], available at: <https://ispn.kievcity.gov.ua/FullInfo.aspx?ID=128>

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine “ Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Culture Law of Ukraine”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2117-12>

6. Official site of the Ministry of Culture of Ukraine, [Online], available at: <http://mincult.kmu.gov.ua/control>

7. Pyvovar, I. V. (2009), “The problem of definition of the concept of "cultural values" (philosophical aspect)”, *Materialy II Vseukr. nauk.-teoret. konf.* [Materials of II All-Ukrainian scientific and theoretical conference], *Filosofski, metodolohichni ta psykholohichni problemy prava* [Philosophical, methodological and psychological problems of law], (Kyiv, 31.01.2009), Nats. un-t vnutrish. sprav, Kyiv, Ukraine, p. 284.

8. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Methodology of Monetary Valuation of Monuments”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-2002-%D0%BF>

9. The Cabinet of Ministers of Ukraine (1992), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Regulation on the State Register of National Cultural Property”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/616-2011-%D0%BF>

10. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Regulation on the Ministry of Culture of Ukraine”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/495-2014-%D0%BF>

11. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Procedure for Determining the Boundaries and Regimes for the Use of Historical Areas of Settlements, Restrictions on Economic Activities in the Areas of Historic Areas of Settlements”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/318-2002-%D0%B>

12. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2001), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the List of Historical Locations of Ukraine”, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-D0%BF>
13. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Model Regulations on the Administration of the Historical and Cultural Reserve”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua>
14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine “On Culture”, *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy*, vol. 24, pp. 168.
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine “ On Local Self-Government”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97>
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “ On the Protection of the Cultural Heritage”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
17. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Long-term strategy for the development of Ukrainian culture - the strategy of reforms”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80>
18. Usenko, O. V. (2011), “State-legal regulation of relations in the sphere of cultural heritage protection”, Abstract of Ph.D. dissertation, 12.00.07, Kyiv, Ukraine, p. 238.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018 р.